ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ FRANCESCO CAPOTORTI της 12ης Οκτωβρίου 1978 *

Κύριε Πρόεδρε,
Κύριοι δικαστές,

1. Κάνοντας χρήση της αρμοδιότητάς του ως προς την ερμηνεία της Συμβάσεως των Βρυξελλών της 27ης Σεπτεμβρίου 1968, για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, το Δικαστήριο είχε ήδη την ευκαιρία να ασχοληθεί με το άρθρο 17 που ρυθμίζει όπως είναι γνωστό, «την παρέκταση διεθνούς δικαιοδοσίας». Με δύο αποφάσεις της 14ης Δεκεμβρίου 1976 που εκδόθηκαν στις υποθέσεις 24/76, ESTASIS SALOTTI κατά RUEWA και 25/76 GALERIES SEGOURA κατά BONAKDARIAN (RACC. 1976, σ. 1831 και 1851), το Δικαστήριο ασχολήθηκε ιδιαίτερα με τον τύπο της ρήτρας παρεκτάσεως. Τώρα εμφανίζονται ενώπιόν του δύο διαφορετικά ζητήματα, από τα οποία το ένα αφορά τις προϋποθέσεις νομιμότητας μιας τέτοιας ρήτρας από την άποψη του περιεχομένου της, ενώ η άλλη αφορά το ζήτημα αν τα αποτελέσματα της παρεκτάσεως της διεθνούς δικαιοδοσίας εκτείνονται επίσης στις ενστάσεις συμψηφισμού που προβάλλει ο εναγόμενος.

Ως προς τα περιστατικά αρκεί να υπομνησθούν τα ακόλουθα:

α) Τον Αύγουστο του 1972, η εταιρία GLACETAL που έχει την έδρα της στη Γαλλία και η επιχείρηση MEETH που είναι εγκατεστημένη στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας συνήψαν σύμβαση προμηθείας υάλου. Στη σύμβαση περιείχετο, εκτός από μία ρήτρα που αναγνώριζε ως εφαρμοστέο δίκαιο το γερμανικό, μια ρήτρα παρεκτάσεως διεθνούς δικαιοδοσίας σύμφωνα με την οποία οι αγωγές της MEETH θα ασκούνταν ενώπιον των γαλλικών δικαστηρίων και οι αγωγές της GLACETAL ενώπιον των γερμανικών.

β) Στη συνέχεια, για να επιτύχει την καταβολή μέρους του τιμήματος που δεν είχε καταβληθεί η εταιρία GLACETAL άσκησε κατά του αντισυμβαλλομένου της αγωγή ενώπιον του LANDGERICHT TRIER, το οποίο με απόφαση της 13ης Ιανουαρίου 1975 αναγνώρισε το νόμω και ουσία βάσιμο της αγωγής της GLACETAL. Κατά την έφεση (που ασκήθηκε ενώπιον του OBERLANDESGERICHT KOBLENZ), η επιχείρηση MEETH προέβαλε ένσταση συμψηφισμού της επίδικης οφειλής με την απαίτηση αποζημιώσεως που είχε λόγω υπερημερίας ως προς την παράδοση του εμπορεύματος. Πάντως, με απόφαση της 17ης Σεπτεμβρίου 1976 το OBERLANDESGERICHT έκρινε ότι η ένσταση αυτή ήταν απαράδεκτη με την αιτιολογία ότι δυνάμει της ρήτρας παρεκτάσεως, μόνο τα γαλλικά δικαστήρια είχαν διεθνή δικαιοδοσία για να κρίνουν επί του συμψηφισμού που προέβαλε η MEETH.

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η ιταλική.

γ) Η δίκη εκκρεμεί τώρα ενώπιον του BUNDESGERICHTSHOF, το οποίο με Διάταξη της 1ης Φεβρουαρίου 1978, παρέπεμψε στο Δικαστήριο τα δύο ακόλουθα ερωτήματα:

«1) Η ρήτρα σύμφωνα με την οποία κάθε ένας από τους δύο συμβαλλομένους σε σύμβαση πωλήσεως, που έχουν την κατοικία τους σε διαφορετικά κράτη, μπορεί να εναχθεί μόνο ενώπιον των δικαστηρίων του κράτους της κατοικίας του συμβιβάζεται με το άρθρο 17, παράγραφος 1 της Συμβάσεως του 1968;

2) Εφόσον μια ρήτρα τέτοιου περιεχομένου είναι νόμιμη δυνάμει του άρθρου 17, παράγραφος 1 της Συμβάσεως του 1968, αποκλείει τη δυνατότητα για τον ένα αντισυμβαλλόμενο να αντιτάξει στην αγωγή του άλλου, ενώπιον του αρμοδίου για να δικάσει την αγωγή αυτή δικαστηρίου, συμψηφισμό απαιτήσεως για την οποία ισχύει η ρήτρα;»

2. Η αμφιβολία που εκφράζεται με το πρώτο ερώτημα πηγάζει από το γεγονός ότι η πρώτη παράγραφος του άρθρου 17 της Συμβάσεως αναφέρεται σε ρήτρα με την οποία «τα μέρη (...) συμφώνησαν ότι ένα δικαστήριο ή τα δικαστήρια συμβαλλομένου κράτους θα εκδικάζουν τις διαφορές που έχουν προκύψει (...) από συγκεκριμένη έννομη σχέση», ενώ μία ρήτρα όπως αυτή στη συγκεκριμένη περίπτωση αναγνωρίζει διεθνή δικαιοδοσία για την εκδίκαση διαφορών που έχουν ανακύψει από τη σύμβαση στα δικαστήρια *των δύο συμβαλλομένων κρατών*, και πιο συγκεκριμένα στα δικαστήρια του ενός ή του άλλου κράτους ανάλογα με το αν η αγωγή ασκήθηκε από τον ένα ή τον άλλο συμβαλλόμενο.

Κατά την άποψή μας το κύρος μιας τέτοιας ρήτρας μπορεί χωρίς αμφιβολία να αναγνωριστεί. Πράγματι, είναι πιθανό να μην είχε καν γεννηθεί η αμφιβολία αν η ρήτρα είχε διατυπωθεί διαφορετικά, δηλαδή αν όριζε ότι κάθε συμβαλλόμενος μπορεί να εναχθεί μόνο ενώπιον των δικαστηρίων του τόπου όπου έχει την κατοικία του (ή ενδεχομένως του κράτους του οποίου έχει την ιθαγένεια: στην συγκεκριμένη περίπτωση τα δύο συνδετικά στοιχεία συμπίπτουν). Η διατύπωση αυτή θα εξέφραζε μία και την αυτή βούληση, αποδεικνύεται ταυτόχρονα ότι τα μέρη είχαν την πρόθεση να προσδώσουν αποφασιστική σημασία σε ένα μόνο κριτήριο: την κατοικία (ή την ιθαγένεια) του εναγομένου.

Αλλά, ανεξάρτητα από αυτό, μπορεί να γίνει δεκτό ότι οι συμβαλλόμενοι αναγνωρίζουν διεθνή δικαιοδοσία για την εκδίκαση διαφορών που προκύπτουν από τη σύμβαση αυτή, στα δικαστήρια των δύο κρατών, αρκεί κάθε ένα από τα δύο αυτά δικαστήρια να εκδικάζει ορισμένη κατηγορία διαφορών. Τελικά, τίποτε δεν εμποδίζει τους συμβαλλομένους, αντί να θεωρούν συνολικά όλες τις διαφορές που μπορούν να προέλθουν από τη μεταξύ τους σύμβαση, να τις κατανέμουν σε δύο ή περισσότερες κατηγορίες, σύμφωνα με κριτήρια τα οποία είναι ελεύθεροι να καθορίζουν και να ορίζουν για την κάθε μία από τις κατηγορίες αυτές την αρμοδιότητα των δικαστηρίων διαφορετικού κράτους. Ο τρόπος αυτός δεν απαντάται συχνά, αλλά δεν υπάρχει κανένας λόγος να θεωρείται παράνομος.

Επιπλέον η Επιτροπή ορθά παρατήρησε ότι τα μέρη θα μπορούσαν να συνάψουν δύο χωριστές συμφωνίες (τη μία για τις αγωγές που θα ασκούσε η MEETH και την άλλη για τις αγωγές που θα ασκούσε η GLACETAL) και να ορίσουν κατά τον τρόπο αυτό, σε κάθε μια από τις συμφωνίες αυτές, ως αρμόδιο ένα μόνο δικαστήριο (το γαλλι-

κό για την πρώτη και το γερμανικό για τη δεύτερη). Η απλοποίηση του τύπου με την οποία οι καθ' υπόθεση δύο χωριστές συμφωνίες συμπτύχθηκαν σε μια και μόνο συμβατική ρήτρα, δεν θα μπορούσε προφανώς να έχει συνέπεια στο πρόβλημα του ουσιαστικού κύρους της κοινής αυτής δηλώσεως βουλήσεως των μερών. Είναι μόλις αναγκαίο να ληφθεί ότι, υπό το πρίσμα της ειδικής επιλογής των μερών στη συγκεκριμένη περίπτωση, το συμβιβαστό με το άρθρο 17 της Συμβάσεως είναι αναμφισβήτητο.

Είδαμε ότι το BUNDESGERICHTSHOF αναφέρθηκε μόνο στην παράγραφο 1 του άρθρου αυτού, και η παράγραφος αυτή δεν θέτει όρια στις δυνατότητες επιλογής, δεδομένου ότι δεν απαιτεί να υπάρχει ο ένας ή ο άλλος ουσιαστικός σύνδεσμος μεταξύ της συμβάσεως και του κράτους ο δικαστής του οποίου, αρμόδιος δυνάμει της ρήτρας, είναι όργανο.

Αλλά ακόμη και αν ληφθεί υπόψη η παράγραφος 2 του άρθρου 17 και οι προϋποθέσεις ισχύος που θέτει — απαιτώντας σε κάθε περίπτωση την τήρηση των άρθρων 12, 15 και 16 — δεν μπορεί παρά να γίνει δεκτό ότι η εν λόγω συμβατική ρήτρα δεν αντίκειται σε καμία από τις προϋποθέσεις αυτές. Συνεπώς μόνο AD ABUNDANTIAM θα τονίσουμε την πλήρη ταύτιση της επιλογής που εκφράζει η ρήτρα με το σύστημα της Συμβάσεως. Τα δικαστήρια που αποκτούν διεθνή δικαιοδοσία είναι τα δικαστήρια της κατοικίας του εναγομένου όπως ορίζει το άρθρο 2, παράγραφος 1. Κατά τον τρόπο αυτό η ρήτρα έχει ως μόνο αποτέλεσμα να καταστήσει τη διεθνή δικαιοδοσία, που στηρίζεται στην κατοικία, αποκλειστική.

Τέλος, μένει να αναφερθεί ότι η Επιτροπή διερωτήθηκε επίσης αν αρκεί η ρήτρα παρεκτάσεως να ορίζει γενικά τα δικαστήρια ενός κράτους χωρίς να διευκρινίζει ούτε το βαθμό ούτε την κατηγορία του δικαστηρίου. Η ίδια η Επιτροπή απάντησε στην ερώτηση αυτή καταφατικά, και φαίνεται πράγματι ότι τίποτε δεν συνάδει περισσότερο με το άρθρο 17 από την κατά λέξη αντιγραφή μιας φράσεως που χρησιμοποιεί το άρθρο αυτό («διεθνής δικαιοδοσία *των δικαστηρίων* συμβαλλομένου κράτους»). Θεωρούμε προφανές ότι μια ρήτρα που έχει διατυπωθεί κατά τον τρόπο αυτό παραπέμπει σιωπηρά, για τον ακριβή καθορισμό του δικαστηρίου ενώπιον του οποίου πρέπει να ασκηθεί η αγωγή, στο σύστημα των κανόνων της κατά τόπο αρμοδιότητας, ανάλογα με το ποσό ή το είδος του επιδίκου αντικειμένου, που ισχύουν στο συγκεκριμένο κράτος.

3. Ας έλθουμε τώρα στην εξέταση του δευτέρου ερωτήματος που είναι ασφαλώς πιο πολύπλοκο. Θεωρούμε σκόπιμο να ορίσουμε κατά πρώτο τους όρους με τους οποίους τίθεται το πρόβλημα κατά τρόπο που να αποφεύγεται κάθε παρανόηση που μπορεί να προέρχεται από το κείμενο του ερωτήματος που υπέβαλε το BUNDESGERICHTSHOF. Το τελευταίο ζήτησε πράγματι να πληροφορηθεί αν μια ρήτρα παρεκτάσεως διεθνούς δικαιοδοσίας, όπως η ρήτρα που είναι επίδικη στη συγκεκριμένη περίπτωση, αποκλείει ή όχι τη δυνατότητα για τον εναγόμενο να προβάλει ένσταση συμψηφισμού ενώπιον του δικαστηρίου όπου ο ενάγων άσκησε την αγωγή και το οποίο — σύμφωνα με τη ρήτρα — έχει διεθνή δικαιοδοσία για να δικάσει την κύρια αγωγή. Συνεπώς, το πρόβλημα που το Δικαστήριο έχει κληθεί να επιλύσει δεν είναι το πρόβλημα της ερμηνείας της βουλήσεως των μερών και της εκτάσεως που προσέδωσαν, ρητά ή ενδεχομένως σιωπηρά, στη ρήτρα παρεκτάσεως. Το καθήκον αυτό έχει ο εθνικός δικαστής. Αλλά από την ερμηνεία της ρήτρας πρέπει να προηγείται η ερμηνεία των διατάξεων της Συμβάσεως των Βρυξελλών, και τούτο για να επιτευχθούν δύο σκοποί· αφενός για να εξακριβωθεί αν τα μέρη σε μια σύμβαση που συμφώνησαν ρήτρα παρε-

κτάσεως διεθνούς δικαιοδοσίας έχουν ή όχι την εξουσία να αποκλείουν, αν το θέλουν, τη δυνατότητα προβολής ενστάσεως συμψηφισμού ενώπιον του δικαστηρίου που δικάζει βάσει της ρήτρας και αφετέρου, να διαπιστωθεί πώς πρέπει να λύνεται το πρόβλημα της δικαιοδοσίας ως προς μια παρόμοια ένσταση συμψηφισμού στην περίπτωση που η διεθνής δικαιοδοσία για την έκδοση αποφάσεως στην κύρια αγωγή καθορίζεται από ρήτρα παρεκτάσεως όπως αυτή που έχει προηγουμένως περιγραφεί και όπου τα μέρη δεν έχουν ρυθμίσει με κανένα τρόπο την τύχη παρομοίων ενστάσεων.

Μια άλλη, κατά τη γνώμη μας, απαραίτητη διευκρίνιση αφορά τη φύση της ενστάσεως συμψηφισμού. Ορθά η Γερμανική Κυβέρνηση ανέφερε με τις παρατηρήσεις της ότι για τις ανάγκες της προκειμένης διαδικασίας ως συμψηφισμός πρέπει να νοηθεί μόνο «το γεγονός της επικλήσεως, ως μέσου αμύνης, των ουσιαστικών συνεπειών ενός συμψηφισμού που προτάθηκε μονομερώς ενώπιον των δικαστηρίων» ότι δεν υπήρχε συνεπώς λόγος να εξεταστεί ούτε η περίπτωση μιας συμφωνίας περί συμψηφισμού ούτε η περίπτωση ανταγωγής που στηρίζεται σε απαίτηση την οποία ο εναγόμενος αντιτάσσει προς συμψηφισμό του χρέους του («COUNTER CLAIM»). Θα παρατηρήσουμε επ' αυτού ότι η πρώτη από τις δύο αυτές περιπτώσεις είναι ασφαλώς άσχετη με το ερώτημα που έθεσε το BUNDESGERICHTSHOF, ενώ για τη δεύτερη, τα στοιχεία δεν είναι αρκετά σαφή για να επιτρέψουν τη διαπίστωση αν, στη συγκεκριμένη περίπτωση, η γερμανική επιχείρηση προέβαλε ένσταση υπό στενή έννοια ή άσκησε ανταγωγή.

Η επαλήθευση του σημείου αυτού υπάγεται στην αρμοδιότητα του δικαστή της ουσίας. Δεδομένου πάντως ότι η διαφορά μεταξύ των δύο μηχανισμών, του μηχανισμού της ανταγωγής και του μηχανισμού της ενστάσεως, έχει μεγάλη σημασία για την απάντηση που πρέπει να δοθεί στο ερώτημα για το οποίο γίνεται λόγος, νομίζουμε ότι είναι σκόπιμο να ληφθεί εδώ υπόψη κάθε μία από τις δύο δυνατότητες.

Ο μηχανισμός του συμψηφισμού είναι στην ουσία γνωστός: η ενοχή του ενός έναντι του άλλου αποσβέννυται διότι ο οφειλέτης είναι επίσης δανειστής του αντιδίκου, το χρέος και η απαίτηση αποσβέννυνται ασφαλώς ταυτόχρονα, εφόσον καλύπτονται ίσα ποσά.

Από δικονομική άποψη πάντως μπορούν να εμφανιστούν δύο περιπτώσεις: ο εναγόμενος ή προβάλλει την ανταπαίτησή του κατά του ενάγοντος υπό τη μορφή ενστάσεως ή ασκεί ανταγωγή. Η διαφορά έγκειται στο γεγονός ότι η ένσταση έχει μόνο ως σκοπό να επιτύχει την απόρριψη της αγωγής του ενάγοντος, ενώ η ανταγωγή σκοπεί την πλήρη αναγνώριση της απαιτήσεως του εναγομένου και, περαιτέρω, την καταδίκη του ενάγοντος. Στην περίπτωση του συμψηφισμού ο εναγόμενος μπορεί να κάνει χρήση της ενστάσεως για να δικαιολογήσει τη μη καταβολή του χρέους του οποίου την καταβολή ζητεί ο αντίδικος, αλλά πρέπει να ασκήσει ανταγωγή αν θέλει η δική του απαίτηση να αναγνωριστεί εξ ολοκλήρου και η δικαστική απόφαση να καταδικάσει τον ενάγοντα να καταβάλει (πλήρως αν η κύρια αγωγή κριθεί αβάσιμη ή μερικώς στην περίπτωση που η αγωγή αυτή γίνει δεκτή, αλλά το ποσό που δικαιούται ο εναγόμενος είναι ανώτερο από το ποσό που δικαιούται ο ενάγων).

4. Οι προηγούμενες σκέψεις επιτρέπουν νομίζουμε, να προσανατολιστεί καλύτερα η έρευνά μας. Ας υποθέσουμε ότι ο συμψηφισμός αντιτάχθηκε ως απλή ένσταση. Στην περίπτωση αυτή, τα μέρη σε μια σύμβαση που περιέχει ρήτρα παρεκτάσεως, *δεν* έ-

χουν, κατά τη γνώμη μας, την εξουσία να αποκλείουν το δικαστή στον οποίο αναγνώρισαν διεθνή δικαιοδοσία να δικάζει επίσης ενδεχόμενες ενστάσεις όταν ο συμψηφισμός προτείνεται κατ' απαιτήσεως που πηγάζει από την ίδια σύμβαση. Πράγματι, κατά το άρθρο 17 της Συμβάσεως κάθε ρήτρα παρεκτάσεως αναγνωρίζει διεθνή δικαιοδοσία στο δικαστήριο ή τα δικαστήρια που έχουν επιλεγεί από τα μέρη για να «δικάζουν τις διαφορές που έχουν προκύψει ή που θα προκύψουν από συγκεκριμένη έννομη σχέση». Η ένσταση, που χρησιμοποιείται από τον εναγόμενο ως μέσο αμύνης, παραμένει στο πλαίσιο της διαφοράς που είναι ίδια με τη διαφορά που εκκρεμεί ενώπιον του δικαστηρίου κατόπιν πρωτοβουλίας του ενάγοντος, και η διαφορά αυτή συνεχίζει να χαρακτηρίζεται από την προέλευσή της από τη συμβατική έννομη σχέση που δεσμεύει τα μέρη, εφόσον η ένσταση εκφράζει, και αυτή επίσης, μια απαίτηση που πηγάζει από την έννομη αυτή σχέση. Η σκέψη ότι η ένσταση δικάζεται από δικαστήριο διαφορετικό από εκείνο που δικάζει την αγωγή έχει ως συνέπεια να διασπά την ενότητα της διαδικασίας και να μη σέβεται τα δικαιώματα της υπερασπίσεως υποχρεώνοντας, κατ' ουσία, τον εναγόμενο να μεταμορφώσει την ένσταση σε αυτοτελή αγωγή. Για το λόγο αυτό η διεθνής δικαιοδοσία για την ένσταση συμψηφισμού πρέπει πάντοτε, κατά την άποψή μου, οποιοδήποτε και αν είναι το περιεχόμενο της ρήτρας παρεκτάσεως, να αναγνωρίζεται στο δικαστήριο που έχει διεθνή δικαιοδοσία για να δικάσει την αγωγή. Δεν νομίζουμε ότι είναι καν αναγκαίο να αναφερθούμε, μέσα σ' αυτό το πλαίσιο, στις αρχές της ορθής απονομής της δικαιοσύνης και της οικονομίας της δίκης, που συνιστούν, χωρίς καμία αμφιβολία μερικές από τις αρχές που διέπουν τη Σύμβαση του 1968 και τις οποίες τόσο η Επιτροπή όσο και η Γερμανική Κυβέρνηση υπαινίχθησαν με τις παρατηρήσεις τους.

Αντίθετα τελείως διαφορετική είναι η κατάσταση στη περίπτωση που ο συμψηφισμός προτάθηκε από τον εναγόμενο με τη μορφή ανταγωγής.

Όσον αφορά τις ανταγωγές που πηγάζουν από τη σύμβαση ή από τα πραγματικά περιστατικά επί των οποίων στηρίζεται η κύρια αγωγή, η Σύμβαση περιέχει ειδική διάταξη (το άρθρο 6, παράγραφος 3) που αναγνωρίζει διεθνή δικαιοδοσία στο δικαστήριο ενώπιον του οποίου είναι εκκρεμής η κύρια αγωγή. Επίσης στο πλαίσιο των κανόνων για τη διεθνή δικαιοδοσία σε υποθέσεις ασφαλίσεων, πωλήσεων ενσωμάτων κινητών με τμηματική καταβολή του τιμήματος και δανείων με σταδιακή εξόφληση, η Σύμβαση επιφυλάσσει ρητά το δικαίωμα ασκήσεως ανταγωγής ενώπιον του δικαστηρίου όπου είναι εκκρεμής η κύρια αγωγή σύμφωνα με τα τμήματα 3 και 4 του τίτλου II (άρθρα 11, παράγραφος 2, και 14, παράγραφος 3). Αλλά το παραπάνω άρθρο 6 υπάγεται στις ειδικές βάσεις διεθνούς δικαιοδοσίας που πρέπει να θεωρούνται ότι αποκλείονται από το αποτέλεσμα της παρεκτάσεως διεθνούς δικαιοδοσίας. Αυτό έγινε ρητά δεκτό από το Δικαστήριο με αποφάσεις του που αναφέρθηκαν παραπάνω ESTASIS SALOTTI κατά RUEWA (σκέψη 8) και GALERIES SEGOURA κατά BONAKDARIAN (σκέψη 6). Εδώ υπερισχύει, με άλλα λόγια, ο αποκλειστικός χαρακτήρας της διεθνούς δικαιοδοσίας που έχει παρεκταθεί, και η αυτοτέλεια της ανταγωγής — από το γεγονός ότι πρόκειται ακριβώς για αγωγή και όχι απλά και μόνο για ένσταση — επιτρέπει να διαχωριστεί από την κύρια αγωγή, όπως αυτό συμβαίνει αναγκαστικά, όταν μια ρήτρα του είδους που εξετάζουμε επιβάλλει οι αγωγές του αντισυμβαλλομένου να ασκούνται ενώπιον δικαστηρίου διαφορετικού από το δικαστήριο ενώπιον του οποίου ο άλλος συμβαλλόμενος πρέπει να ασκήσει την αγωγή του. Προς την άποψη αυτή κλίνει επίσης η θεωρία: περιοριζόμαστε να αναφέρουμε τον WESER («CONVENTION COMMUNAUTAIRE SUR LA COMPÉTENCE JUDICIAIRE ET L'EXÉCUTION DES DÉCISIONS», σ. 266). Ως προς την έκθεση JENARD δέχεται ρητά την υπεροχή

της ρήτρας που στηρίζεται στο άρθρο 17, η οποία ενδεχομένως αναγράφεται σε σύμβαση μεταξύ του δικονομικού εγγυητή και του δικαιουμένου να τον προσεπικαλέσει, βάσει της ειδικής διάταξης για τη διεθνή δικαιοδοσία του άρθρου 6, παράγραφος 2. Η έκθεση αυτή δεν αναφέρεται στη σχέση μεταξύ της ρήτρας παρεκτάσεως και του κανόνα του άρθρου 6, παράγραφος 3, αλλά νομίζουμε ότι μπορεί να λεχθεί ότι η λογική που διέπει τη λύση που θεσπίζεται με την παράγραφο 2 ισχύει επίσης και για την επομένη παράγραφο.

Αν όλα αυτά είναι ορθά, πρέπει να συναχθεί ότι τα μέρη σε μια σύμβαση μπορούν, αν θέλουν, να αποκλείσουν ρητά την άσκηση ανταγωγών συμψηφισμού ενώπιον του ιδίου δικαστηρίου που έχει διεθνή δικαιοδοσία δυνάμει ρήτρας παρεκτάσεως της ίδιας κατηγορίας με την επίδικη ρήτρα. Όταν οι συμβαλλόμενοι δεν ρυθμίζουν το θέμα αυτό, ο αποκλεισμός αυτός είναι η συνέπεια του συνδυασμού μεταξύ του άρθρου 17 και του άρθρου 6 της Συμβάσεως. Δεδομένου τέλος ότι το άρθρο 17 αναγνωρίζει στους συμβαλλομένους ευρεία διακριτική ευχέρεια, θα ήταν φυσικά δυνατό γι' αυτούς εφόσον αναγνωρίζουν γενικά αποκλειστική διεθνή δικαιοδοσία στο δικαστήριο στην περιφέρεια του οποίου ο εναγόμενος έχει την κατοικία του, να συμφωνούν ταυτόχρονα (αλλά τηρώντας τις προϋποθέσεις που αφορούν τον τύπο που προβλέπονται στη διάταξη αυτή) ότι οι ανταγωγές θα «συμπαρασύρονται» στο πλαίσιο της διεθνούς δικαιοδοσίας που ορίζεται για τις κύριες αγωγές.

5. Συμπεραίνοντας προτείνουμε στο Δικαστήριο, απαντώντας στα ερωτήματα που υπέβαλε το BUNDESGERICHTSHOF με Διάταξη της 1ης Φεβρουαρίου 1978, να κρίνει:

α) Κατά το άρθρο 17 της Συμβάσεως των Βρυξελλών της 27ης Σεπτεμβρίου 1968 για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις η συμβατική ρήτρα σύμφωνα με την οποία κάθε ένας από τους συμβαλλομένους σε σύμβαση πωλήσεως, οι οποίοι έχουν την κατοικία τους σε διαφορετικά κράτη και έχουν διαφορετική ιθαγένεια μπορεί να εναχθεί μόνο ενώπιον των δικαστηρίων του τόπου της κατοικίας του (ή του κράτους του οποίου έχει την ιθαγένεια) είναι νόμιμη.

β) Το γεγονός ότι, στο πλαίσιο συμβάσεως πωλήσεως μεταξύ προσώπων που έχουν την κατοικία τους σε διαφορετικά κράτη, τα μέρη συμφώνησαν αποκλειστική διεθνή δικαιοδοσία των δικαστηρίων του τόπου της κατοικίας (ή του κράτους της ιθαγενείας) του εναγομένου δεν εμποδίζει τα ίδια αυτά δικαστήρια να έχουν μόνο αυτά διεθνή δικαιοδοσία για να κρίνουν επί μιας απλής ενστάσεως συμψηφισμού που ο εναγόμενος προβάλλει κατά της αγωγής που ασκήθηκε από τον αντισυμβαλλόμενο.

γ) Όταν συμφωνείται ότι κάθε ένας από τους συμβαλλομένους σε σύμβαση πωλήσεως, οι οποίοι έχουν την κατοικία τους σε διαφορετικά κράτη και έχουν διαφορετική ιθαγένεια μπορεί να εναχθεί μόνο ενώπιον των δικαστηρίων του τόπου της κατοικίας του (ή του κράτους της ιθαγενείας του), μια

παρόμοια ρήτρα αποκλείει την άσκηση ανταγωγής συμψηφισμού ενώπιον του δικαστηρίου που έχει διεθνή δικαιοδοσία για να δικάσει την κύρια αγωγή, εκτός αν τα μέρη δέχτηκαν ρητά τη δυνατότητα αυτή.